

ВІДГУК
офіційного рецензента
на дисертаційне дослідження М. Д. Пучка-Колесника
«Хорова творчість Ю. Іщенка в контексті актуальних тенденцій
розвитку української музичної культури другої половини ХХ – початку
ХХІ століть»,
на здобуття наукового ступеня доктора філософії
за спеціальністю 034 – Культурологія

Дисертація Миколи Пучка-Колесника належить до категорії тих досліджень, що встановлюють світоглядну, наукову та ціннісну рамку розуміння «близького горизонту» української історії культури, зокрема музичної. Нашій увазі представлена наукова розвідка, в якій аналізуються, узагальнюються та актуалізуються історичні події недалекого минулого: історія, що тільки-но стає історією, свідчення очевидців, які пам'ятають події ще не як історичні, а як такі, що здійснились у близькому горизонті безпосередності людського буття, процеси, які щойно відбулись та у мнемотичний оптиці переводяться у стан культурно-історичних подій.

Саме під таким кутом зору у дисертаційному дослідженні М. Пучка-Колесника «Хорова творчість Ю. Іщенка в контексті актуальних тенденцій розвитку української музичної культури другої половини ХХ – початку ХХІ століть» сформульована наукова актуальність та новизна.

Позитивною характеристикою дисертації є розімкненість її теми на культуротворення сьогодення – автору вдалося поєднати історичну ретроспективу (хорову творчість Ю. Іщенка) із процесуальністю сучасних процесів в музичній культурі України.

Окремо слід відзначити ще один аспект дисертації, який напряду не артикулюється в тексті, але опосередковано формує важливий для осмислення композиторської творчості Ю. Іщенка інституційний аспект: зміст розвідки вписується у ширший контекст історії Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського. У цьому вимірі дослідження не лише аналізує творчість Ю. Іщенка, а й демонструє спадкоємність інституційних традицій, що формували та продовжують формувати українську музичну

культуру, українську композиторську школу другої половини ХХ – початку ХХІ століть.

У цьому контексті особливої ваги набуває лінія особистісного внутрішнього чутливого діалогу учня з метром, яка простежується у дисертації як невід’ємний чинник наукової аргументації. Вона демонструє не лише академічну доцільність, а й людську заангажованість, що в гуманітарних дослідженнях є позитивною характеристикою. Емпатичність та вдячність учня стають своєрідним ціннісним ключем до розуміння творчої біографії композитора, відкриваючи її не лише як фактологічний матеріал, а як живий культурний досвід. Такий підхід дозволяє поєднати історико-музичний аналіз із етичним виміром, де наукова реконструкція минулих подій та феноменів (зокрема композиторська творчість Ю. Іщенка в аспекті хорових жанрів) доповнюється людською чутливістю, а біографія митця постає як простір взаємодії поколінь, традицій та духовної спадкоємності.

Для аналізу предмету дослідження (а це хорова творчість Юрія Іщенка як мистецький репрезентант актуальних тенденцій розвитку музичної культури України другої половини ХХ – початку ХХІ століть) дисертант вдало обирає системний підхід. В дослідницький фокус хорової спадщини митця він включає соціокультурні, семіотичні, аксіологічні та естетико-комунікативні аспекти творчості композитора. Також важливим та доцільним для здійснення дисертаційного дослідження став методологічний принцип звернення до життєтворчості Юрія Іщенка як явища культури та форми самоактуалізації особистості. У дисертації М. Д. Пучка-Колесника він працює як інтерпретаційний інструмент, що дозволяє поєднати біографічний, культурологічний та музикознавчий рівні аналізу хорової творчості композитора.

Культурологічний вектор розвідки забезпечувався аналізом хорової творчості Ю. Іщенка через культуротворчі процеси в українській музичній культурі другої половини ХХ – початку ХХІ століть. Позитивною рисою дослідження стало застосування міждисциплінарної парадигми: музична

культура зазначеного періоду як предметність аналізується в декількох ракурсах – власне культурологічному, мистецтвознавчому, зокрема музикознавчому. Вся ця методологічна «машинерія» утворює необхідне теоретичне поле дослідження та формує необхідний теоретико-понятійний інструментарій. Отже заявлені в дисертації принципи та методи дослідження працюють на розкриття основних проблемних лакун розвідки; застосовуючи їх автору вдається чітко сформулювати та досягнути поставлених мети та завдань.

Проаналізуємо окремі аспекти дисертації М. Д. Пучка-Колесника, які дозволили автору визначити пункти новизни та сформулювати висновки.

Важливим аспектом роботи є аналіз та відбір наявних підходів та принципів у осмисленні творчості Ю. Іщенка. Автор вдало обирає мистецтвознавчу аналітику творчості композитора, що спрямована на виявлення її культурно-історичного контексту (здіянні дослідження О. Зав'ялової, А. Загайкевич, Б. Стронька, І. Матросової, Н. Щербакової) і доповнює її культурологічним інструментарієм – стратегіями дослідження феномену творчої особистості (митця в культурі та митця культури). Така культурологічна оптика дозволяє розкривати постать Ю. Іщенка не лише як автора музичних текстів, а як феномен культури, носія художньої свідомості та суб'єкта культуротворення. Цей підхід відкриває можливість інтерпретації хорової творчості композитора у ширшому смисловому контексті як медіуму між індивідуальною свідомістю митця та колективним культурним досвідом. У цьому аспекті культурологічна перспектива стає визначальною, адже вона переводить музичні твори Іщенка із площини їх жанрово-стильового аналізу у площину ціннісно-смислових феноменів, що формують культурну пам'ять та ідентичність.

Культурологічна оптика дозволяє отримати новизну у методології дослідження творчої особистості композитора як феномена культури. Автор формулює аксіологічні риси творчості композитора як діяльнісного суб'єкта культуротворення. Це додає належну аргументацію проінтерпретувати

хорову творчість Іщенка як культурний феномен, що відображає парадигмальні трансформації української музичної культури другої половини XX – початку XXI століть. Таким чином, культурологічний підхід у роботі виступає не лише як метод, а як концептуальна рамка, що забезпечує системність, цілісність наукового тексту М. Д. Пучка-Колесника.

Також точно обраний принцип самоактуалізації особистості як робочого терміну для осмислення творчості Ю. Іщенка дозволяє вийти на теоретичні узагальнення стосовно реалізації внутрішнього потенціалу митця. Дисертант «вписує» хорову творчість композитора в систему загальних культуротворчих процесів, що вплинули на розвиток української музичної культури другої половини XX – початку XXI століть. Така персоналістична позиція автора є цілком виправданою (в контексті поставлених завдань).

Якщо продовжувати розробляти цей аспект в наступних дослідженнях – ми б порадили звернутись до праць та ідей українського психолога Володимира Роменця, який спрямовує психологію творчої особистості у широких культурний контекст. Він розглядає категорію вчинку як форму культурного буття, в якому людина реалізує себе як творча індивідуальність (робота «Психологія творчості», 2001). Відповідно художня творчість є особливим видом такого вчинку: мистець в такий спосіб (вчинок) виводить свій внутрішній досвід у зовнішній культурний простір. Отже «мистецький» вчинок можна маркувати як аксіологію творчості – у ньому виражаються культурні цінності, духовна позиція митця, емпатія. Відповідно художня творчість розглядається як найвища форма вчинку, оскільки самоактуалізація художника (композитора) виходить за межі адаптації і створює нові культурні смисли. І що є показовим для культурологічної інтерпретації категорії вчинку – у Роменця це культурний феномен, у якому відображається дух епохи, історичні умови та культурні цінності.

Центральним розділом дисертації М. Д. Пучка-Колесника є розділ другий, присвячений аналізу хорової творчості Юрія Іщенка в контексті культуротворчих інтенцій сучасної української музичної культури. Хорове

мистецтво осмислюється як важлива культурна підсистема. Автор акцентує увагу на його колективній природі. Колективність створення (превалювання фольклорних елементів), колективність виконання (хоровий колектив), колективність виконавської інтерпретації (автор, диригент), - всі ці аспекти хорової музики в культурологічній дослідницькій оптиці перетворюють її на носія культурних структур (дисертант визначає ціннісні, світоглядні, комунікативні і нормативні їх параметри).

Також, цілком обґрунтовано, М.Д. Пучко-Колесник актуалізує естетичні ідеали хорового мистецтва, які він досліджує у поєднанні із способами збереження культурної пам'яті. Історична палітра функціонування сучасного хорового мистецтва аналізується на перетинах колективного та індивідуального, традиційного та новаторського, офіційного та неофіційного в культурі. Така дихотомічна стратегія розгортання змісту приводить автора до важливого узагальнення – хорове мистецтво та хорова творчість зазначеного періоду аналізується як динамічний процес, в якому резонує духовний стан суспільства, завуальовані інтенції особистісної, культурної та національної ідентифікації.

Культурологічний вектор дослідження хорового мистецтва спонукає провести ревізію поняття неофольклору (підрозділ 2.2) та переосмислити культурний сенс даного феномену в культурних практиках шестидесятників. Неофольклор в контексті хорового мистецтва автор розглядає амбівалентно: як рух до витоків у пошуку культурної ідентичності та як український варіант постмодерних різомаций, символічного поєднання інтелектуалізму митців-шестидесятників із докультурними архетипами колективного несвідомого. Такий тонкий синтез вплинув на композиторську стратегію Ю. Іщенка, становлення його композиторського стилю, композиторської майстерності в аспекті особистісної самоактуалізації.

Цей процес було продемонстровано дисертантом на прикладах хорових творів композитора: хорових триптихів (чотирьох хорових триптихів на вірші А. Короліва), «Двох хорів на вірші М. Рильського», хорових псалмів (Розділ

3). Автору вдалося утримувати необхідний для мети та завдань розвідки паритет між музикознавчим розбором хорових творів композитора та культурологічним вектором в осмисленні його хорової музики. А саме як об'єкту естетичної комунікації, в якій відбувається обмін між культурним минулим та сучасним у творенні нових сенсів.

Ознайомлення з дисертацією Миколи Пучка-Колесника спонукає до поглиблення та уточнення авторської позиції дослідника.

1. У дисертації автор виділяє як характерний для творчості Іщенка естетико-комунікативний аспект у комунікативному просторі України із подальшим аналізом та аргументацією. Але в дисертаційній аналітиці (розділ 3) майже відсутня дана комунікативна ланка – ланка виконання та, особливо, ланка сучасного слухацьке сприйняття творів Майстра. В межах дискусії є необхідність більш докладного (на прикладах виконання творів композитора) представити цю взаємодію.

2. Хорова творчість Ю. Іщенка представлена як така, що інтегрована в актуальний простір української музичної культури. Але в дисертації в аналізі його хорових творів відсутні відомості про вчителів, про композиторську традицію, в якій він творчо зростав та яка впливала на його творчість. Тому хотілось би, або у дискусії дисертант звернувся до даного аспекту життєтворчості композитора та прокоментував її.

3. Також у тексті дисертації, особливо в аспекті біографічного фактажу та програми самоактуалізації особистості було б доречним «прописати» творче повсякдення Майстра. «Близький горизонт» (сучасність) та особисте знайомство із композитором (учнівство автора) передбачає такий ракурс. Також ми би порадили задіяти для теоретичної аргументації положень дисертації «пряму мову» очевидців життя та творчості композитора. Феномен самоактуалізації особистості також можна описати в термінах «близького горизонту» - маршрути Києвом, звичайний день, враження, думки, улюблені книжки та поезії Ю. Іщенка. Все це та «близька» історія української музичної культури, яка б розширила культурний контекст дисертації. Також було б

доцільним включити у формі додатків до дисертації інтерв'ю із людьми «близького кола» композитора, учнями, колегами.

Підсумовуючи рецензію необхідно зазначити, що дисертаційна робота Миколи Пучка-Колесника є теоретично виваженим актуальним дослідженням, яке виконано на належному науково-пошуковому рівні, відповідає актуальним сучасним вимогам культурологічної науки та паспорту спеціальності 034 – Культурологія.

Основні ідеї дисертації представлені в трьох наукових публікаціях категорії Б та двох публікаціях у фахових збірках. Є достатньою кількістю апробацій окремих положень дисертації на наукових конференціях.

Мета та завдання дисертації виконані у повному обсязі, висновки відповідають дослідницьким завданням, є переконливими та вагомими.

Дисертаційне дослідження М.Д. Пучка-Колесника «Хорова творчість Ю. Іщенка в контексті актуальних тенденцій розвитку української музичної культури другої половини XX – початку XXI століть» є самостійним та завершеним науковим дослідженням, що відповідає вимогам постанови Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 року та дає підстави для присудження здобувачу наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 034 – Культурологія.

Доктор культурології, доцент,
завідувач кафедри
теорії та історії культури
Національної музичної академії України

Т.О. Кривошея